

Loránd Eötvös University
Faculty of Humanities

Doctor of Philosophy Thesis

Bernadett Morsányi

On the No Man's Land of Literature
Chapters on Péter Dobai's literary and cinematic work

Graduate School of Literature

Head of Graduate School: Professor Géza Kállay

Contemporary Hungarian Literature Programme

Programme Leader: Dr. Gábor Schein, Reader

Doctoral Panel

Head of Panel: Dr. Miklós Györffy, Csc. Professor Emeritus

Appointed opponents: Dr. Gábor Gelencsér, Reader
Professor György C. Kálmán, CSc.

Secretary to Panel: Dr. László Bengi, Senior Lecturer

Further Panel Member : Dr. Katalin Cserjés, Reader

Substitutes: Dr. András Müllner, Senior Lecturer

Dr. József Havasréti, Reader

Thesis supervisor: Professor Endre Szkárosi

Budapest, 2014

The summary and outline of the dissertation

I completed the Hungarian Contemporary Literature Program. In my thesis I discuss the oeuvre of Péter Dobai, a writer, poet, and scriptwriter, who is undoubtedly an original author, yet his name cannot be found in the history of contemporary Hungarian literature. In the first chapter, I am trying to answer the question why he could not find his place in the literary public thinking. Although he publishes a volume of poetry every two or three years, it is mostly the film specialists who take an interest in his work. My aim is to define his place in the literary canon and to set the direction of a possible discourse. By the end of the 1970's, the author published three novels, two collections of short stories and three poetry books, he directed three films and wrote a number of significant scripts. He appeared as an actor in several films as well, published essays on films and linguistic studies, and translated plays.

I divided Dobai's oeuvre into three main periods. In his first period between 1968-1979 his presence in the literary and film life was continuous and well-balanced. Following the avant-garde aspirations, in his early manifesto he declared that art should take an active role in reforming social consciousness. When his film *Együtthatók* was banned in 1973, Dobai accepted a literary scholarship and went to Cuba. When he returned after a year and a half, he could not find his way back to his former fellow-artists and his early experimental period came to an end. From the mid-1970's on, he has consciously built an isolated artistic universe.

I put the second period between 1979-1989. The 1980's brought him success and appreciation as a scriptwriter. Nevertheless, he gradually drifted away from the literary mainstream.

In his third period, which begins with the political transition in 1989, poetry became dominant in Dobai's art. The poet was searching for a form to preserve his memories for posterity.

In my dissertation, I analyse the output of the first period; trying to connect it with Dobai's late works in order to provide a comprehensive picture of the oeuvre.

Method of evaluation and the structure of the dissertation

In the case of non-canonical authors, self-definition, self-revelation, and the recollections of colleagues play a significant role. In this respect, I think Péter Dobai's memoirs, some contemporary interviews, and our personal conversations are the best resources. In the second chapter, I grab the track starting moment of the author with the help of his autobiographical essay *In loving memory of BBS* in which Dobai explains his intellectual development in four stations emphasizing János Zsilka linguist, Gábor Bódy

director and the Balázs Béla Stúdió. Dobai, just as the artists of the avant-garde of the sixties and seventies (e.g. Gábor Bódy; Miklós Erdély), also published theoretical studies, using János Zsilka's semantics and organic language system. In the chapter of *In loving memory* I discuss Dobai's linguistic studies. They are essential as Zsilka's influence can be felt not only in the author's early writings on film theory and experimental scenarios, but also on his later attempts to define his art of writing. The objectives of the study include the introduction of Dobai's unpublished works as well. In this chapter I publish an experimental scenario *Egy arc módosulásai* found in the BBS Archives, and in a short section (*Exkurzus: Erdély Miklós kép-apóriáiról*) I introduce the author's writing in the subject of Miklós Erdély's work, *Pictures of aporia*, and I discuss Dobai's friendship with Miklós Erdély, too. In the third chapter (*Egy ifjú nemzedék a hatvanas, hetvenes évek fordulóján, filmkamerával*) I discuss the film *Agitátorok* (1969), in which I put an emphasis on the Dobai's declarations that mark the early years of his authorship. In the case of the manifesto, *Szociológiai filmcsoportot!*, his programme is aligned with that of the BBS '69 and the socio-political view of Hungary in the sixties and seventies. I give a detailed analysis of his work *Dokumentumok alapköbe és komputerbe* that was published in 1970 in *Új Írás* but was not included in his subsequent volumes of short stories. The literary-poetic suspense of this work is the creation of the conflict between the declarations of *Szociológiai filmcsoportot!*, the analysis of *Dokumentumok*, and the unusually fierce rhetorical stance of the avant-garde, in a contextual framework of Dobai's relationship with Dezső Magyar and Gábor Bódy. In this latter aspect, the work can be regarded as an important source document as well.

In the fourth chapter an attempt was made to reconstruct (*Rekonstrukciós kísérletek*) Dobai's last BBS film (*Együtthatók*), addressing the Anna Koós manuscripts that were on display in the exhibition on the 50 years of Balázs Béla Stúdió (*Más hangok, más szobák - rekonstrukciós kísérlet[ek]*) in the Műcsarnok. In this chapter, I also demonstrate how reflections of peers help the analysis of creative processes in an artwork and the cultural significance this artwork may bring about. The analysis of Dobai's art leads to the question whether his role as a screenwriter influenced his career and his standing in the history of literature.

In the sixth chapter (*Visszakapott történelem*), building upon Dobai's early literary motives, I highlight the fact that history had a great influence on his literary works. Apart from his essays with a historical background and parables written for the screen, I analyse his first novel (*Csontmolnárrok*) in detail.

In the seventh chapter (*A mindennapok forradalmárai*) I emphasize the program statement of the carrier-starter author, the idea of „revolution of conduct”. Dobai worked out during his undergraduate years the idea of revolutionary life aspiring for universality and perfection, and incorporated it into his works of art. In this chapter the film *Archaikus torzó* and the author’s first short stories are analysed in details. In the last section (*Kilovaglás egy őszi erődből*) I discuss Dobai’s poetry, with special reference to the persistent memory position, the author’s private mythology (first love and the maritime past) and determining motives of the author’s art. In a 1976 interview Dobai characterizes his works as concentric circles (with the same organizing force in the middle), the innermost circle is lyre, followed by short story, the novel and the film. I imagine the structure of my thesis similar to these concentric circles. The first chapters discuss the „outer circle” covering the „Balázs Béla” years, film works and relationships, followed by a new „circle” with Dobai’s prose. The innermost circle is Dobai’s poetry, which, despite the critics’ (and the author’s) predicts did not disappear among the other genres but rather fulfilled.

Conclusion

It’s a well-known fact that national literature is not shaped by literary historians but it is a living entity with an ever-changing relationship with its own traditions. Technically speaking, however, canons are defined by institutionalised literature rather than living writers and readers: „unless something is taught or referred to on a regular basis, survival, in a socio-literary sense, is of small chance in comparison to the current, prevailing intellectual products” (Endre Szkárosi). As the creation of canons is a rather subjective act, in order to be widely recognised, the author has to find ways to be visible for critics.

The Hungarian national literature has dominant authors and subjects as well as neglected ones. This can be explained by the off-chance structure of literature recital: those writers who want to appear in the art scene can find the critics who mention them at the right time in the right way. Dobai has never sought these opportunities. Poems such as „Not many people like you and some would even exaggerate by saying *shame on you!*” in *Hanyatt* (1978) and „*Decembervers A.D. (1995)* in *Önműltszázad* (1997) both describe a lonesome fighter. My dissertation aims to open a discourse and attract some more attention to the Dobai-oeuvre.

Appendix

The following table shows Dobai's major works. However, only the first period (1968/69-1979) will be fully detailed. The starting point of his literary work is 1968, when *Első ének* was first published. He first entered the film industry in the following year, in 1969, appearing in *Agitátorok*. The end of Period 1 was marked by the publishing of *Sakktábla, két figurával* (1978) and his contributions to *Csontváry* and *Psyché* (1979). His latest poetry book is listed at the bottom of the table.

Year	Title	Genre	Contribution	Other contributors and further information	Affiliation
1968	Első ének	líraantológia	költő		ELTE BTK (1965-70)
1969	Agitátorok	játékfilm	színész, szövegíró	Bódy Gábor, Magyar Dezső	BBS (1969-75)
	Ifjú szívekben élek (Vallomások Adyról)	vallomás	költő		
1970	Büntetőexpedíció	rövidjátékfilm	forgatókönyvíró színész	Magyar Dezső	
	Staféta	játékfilm	színész	Kovács András	
	A halál iparművészete- Onibaba	esszé		Kaneto Shindo	
	Dózsa mítosz – vagy a forradalom teljessége	esszé		Kósa Ferenc, Csoóri Sándor	
	1945-1970: Negyedszázad magyar verseiből	líraantológia	költő		
	Universitas '70	antológia	költő		
	Imperatívus és illúzió, Kölcsönhatás Albert Camus művészete és filozófiája között	szakdolgozat	filozófia-olasz szakos hallgató	Albert Camus	
1971	Archaikus torzó	dokumentumfilm	rendező		BBS
	A harmadik	kísérleti film	színész	Bódy Gábor	
	Premier Plan: Pier Paolo	esszé			

	Pasolini				
	Régi magyar képtár	forgatókönyv			
	Ideológiai montázsok	forgatókönyv			
	Ahol a sziget kezdődik	prózaantológia	író		
1972	Avantgarde Fesztivál - szervezte Szentjóbý Tamás	esemény	résztevő		
	Premier Plan: Akira Kurosava, A méltóság aszkrétája	esszé			
	Egy új képtudat igénye - Oberhauseni jegyzetek		tudósító	rövidfilm- fesztivál	
	Beton	forgatókönyv	író		
	Nyelv, kép, megnyilvánulás	műhelynapló		Archaikus torzó	
	Erdély Miklós kép- apóriáiról	esszé		Erdély Miklós	
	Képi és fogalmi jelentések összefüggései	nyelvészeti tanulmány		Zsilka János	
1973	Kilovaglás egy őszi erődből	verseskötet	költő		Kuba (1973 és 1975 között)
	Együtthatók	dokumentumfilm	rendező	Halász Péter	
	Egy arc módosulásai	forgatókönyv			
	Nyelv és film, A filmi formálás és a nyelvi rendszer összefüggései	nyelvészeti tanulmány		Zsilka János	
	Kép és szó	nyelvészeti tanulmány		Zsilka János	
1973	Filmnyelv-irodalmi nyelv- politika, Beszélgetés Alberto Moraviával	cikk	fordító		
1974	Csontmolnárok	regény			Kuba
1975	Tartozó élet	regény			
	Anyám	játékfilm	rendező	Grunwalsky Ferenc	
	Vörös rekviem	játékfilm	rendezőasszisztens, forgatókönyvi konzultáns	Grunwalsky Ferenc	
	A mindennapok	esszé			

	forradalma, Gomez: Önöké a szó				
	Előadássorozat, Képi és fogalmi jelentések összefüggései	előadás	előadó		
	Együtthatók	filmbemutató			
	Valencia bolondjai	színdarab	fordító	Lope de Vega	
	A has	színdarab	fordító	Kurt Bartsch	
1976	Egy arc módosulásai	verseskötet	költő		
	Bukfencező múzsa	líraantológia	költő		
	Add tovább! 55 mai költő és író	antológia	költő		
	Szép versek 1975	líraantológia	költő		
	Játék a szobákkal	novelláskötet	Író		
	Radetzky-induló	forgatókönyv	író	Bódy Gábor, Makk Károly	
	Az életrekeltés poézise, Grunwalsky Ferenc: Vörös rekviem	esszé			
1977	1964 – Sziget	naplóregény	író		
	Verses országjárás	líraantológia	költő		
	Körkép '77	prózaantológia	író		
	Szép versek 1977	líraantológia	költő		
	Tengerlátó	líraantológia	költő		
	Tizedik emelet	forgatókönyv			
	Az Ady-hatás tényezői, legszemélyesebben	hozzászólás	író		
	Honvág a bátorságra, az odaadásra és az igazságra. Hajnóczy Péter novellái	tanulmány		Hajnóczy Péter	
	"Van fájdalom a gondolatban", Vajda János emlékére, megjegyzések Imre László jubileumi írásához	hozzászólás, tanulmány			
	"Dzsán panoptikum I. avagy változatok egy Galatheára"- El Kazovszkij műsora és	kiállítás	kiállításmegnyitó	El Kazovszkij	

	kiállítás				
1978	Sakktábla, két figurával	novelláskötet	író		
	Hanyatt	verseskötet	költő		
	Körkép '78	prózaantológia	író		
	Versek a zsebben	líraantológia	költő		
1979	Csontváry	játékfilm	forgatókönyvíró	Huszárik Zoltán	
	Rosszemberek	játékfilm	forgatókönyvíró	Szomjas György	
	Psyché	játékfilm	forgatókönyvi konzultáns, dramaturg, színész	Bódy Gábor	
	Film a "Napállam" festőpolgáráról	esszé		Csontváry	
	Nemzet és identitás. A nemzeti identitásról, mint a nemzeti tudat értékmérőjéről	tanulmány			
	Történelem ereklyék nélkül. Andorka Rudolf naplójából és Kádár Gyula emlékiratából	tanulmány			
	Fiatal írók lengyelül	prózaantológia	író		
1980	Lavina	kisregény	író		
	Mephisto	forgatókönyv	író	Szabó István	
	A vadász	forgatókönyv	író	Makk Károly	
	Circus maximus	játékfilm	színész	Radványi Géza	
	Németország menetrend nélkül, Ingmar Bergman: Kigyótojás	esszé		Ingmar Bergman	
	Megtartó varázslat	líraantológia	költő	József Attila	
1981	Se szó, se törvény	irodalmi forgatókönyv		Szomjas György	
	Tisztelgés Jancsó Miklós előtt 60. születésnapján	vers	költő	Jancsó Miklós	
	Egy történelmi regény vonzásában, Simonffy András: Kompország katonái	recenzió		Simonffy András	
	Az év legjobb forgatókönyvének díja		forgatókönyvíró	Szabó István	Cannes

	A medveölő fia	prózaantológia	író		
	Körkép' 81	prózaantológia	író		
	Az éjszaka csodái	líraantológia	költő		
	El Kazovszkij kiállítása		kiállítás-megnyitó	El Kazovszkij	
1982	Vadon	regény	író		
	Elnémul a szó, megszólal a kép	esszé			
	A halál köszönti az életet, Akira Kuroszava: Árnyéklovas (Kagemusa)	esszé		Akira Kuroszava	
	Megjegyzések Szilágyi Ákos A magyar irodalom önszemléletéről című írásához				
	Egy „Zögling” arcéle	Ottlik köszöntése	író	Ottlik Géza	
1983	Redl ezredes	forgatókönyv	forgatókönyvíró, színész	Szabó István	
	Regula: élni a halált is, Michelangelo Antonioni: Az oberwaldi titok	esszé		Antonioni	
	A testőr	esszé		Kuroszava	
	Európa déli és északi szigeteiről	esszé			
	Archaikus torzó	tanulmányok, forgatókönyvek			
	Háromszög tan	kisregény	író		
	Buda-Duna-Pest	elbeszélés	író		
	Filmkritikusok díja				
1984	Hanussen	forgatókönyv		Szabó István	
	Rózsalovag	vizsgafilm	főszereplő	Enyedi Ildikó	
	Szép versek	líraantológia	költő		
	Arion 15.	Nemzetközi költői almanach	költő		
1985	A gyanú	forgatókönyv		F. Dürrenmatt	
	A birodalom ezredese	regény	író		
	Az éden vermei	verseskötet	költő		
	Szép versek' 85				
1986	Budavár visszavívása,	forgatókönyv		Sára Sándor	

	1686				
	In memoriam Kardos György	megemlékezés			
1987	Eszmélet, Epizódok József Attila életéből	forgatókönyv	forgatókönyvíró	József Attila, Madaras József	
	Egy uniformis öngyilkossága (Még egyszer Redl ezredesről)	esszé			
	Szép versek '87	líraantológia	költő		
1988	Kutyaszív	forgatókönyv		Bulgakov, Makk Károly	
	Mihail Bulgakov: Kutyaszív	esszé			
	Ív	kisregény	író		
	Jelenidejű portré	portréfilm	szereplő	Grunwalsky Ferenc	
1989	Lendkerék	regény	író		
	Válogatott versek	verseskötet	költő		
	Jánosi Tibor verseiről	esszé			
	Egy archaikus avantgardizmus töredékei	esszé		Keszthelyi Rezső	
	Angyali agresszió	esszé		P. P. Pasolini	
	Tékozló Romulus	cikk		P. P. Pasolini	
1990	Madách magányos lírája	esszé		Madách Imre	
	Tékozló Szindbád, In memoriam aeternam Huszárik Zoltán	esszé		Huszárik Zoltán	
1992	Rembrandt van Rijn	forgatókönyv		Rembrandt	
	Mit ér a hajó, ha magyar?	esszé			
1993	Nagyvásárcsarnok	dokumentumfilm	rendező		
	Károly és Zita	forgatókönyv			
	Pasolini, a játékos	esszé		P. P. Pasolini	
1994	Vitorlák emléke	verseskötet	költő		
	Sátántangó	játékfilm	forgatókönyv-írói konzultáns, színész	Tarr Béla	
1995	Guantanamo	forgatókönyv			
	Kereszt nélkül a damaszkuszi úton	esszé		Pier Paolo Pasolini	
1996	A fürdőorvos	forgatókönyv		Csáth Géza,	

				András Ferenc	
	Visszakapott történelem	esszé			
1997	Önműlt század	verseskötet	költő		
1998	Rimbaud Abesszíniában	esszékötet	szerkesztő		
1999	Sorok Erdély Miklós emlékében, Apológia-töredék...	esszé		Erdély Miklós	
2000	Csontmolnárak	forgatókönyv			
	Párbaj, tükörben	novelláskötet	író		
	Néhány kérdés Dobai Péterhez	portréfilm	szereplő	Grunwalsky Ferenc	
	Egy építész útinaplója rajzokban	előszó		Finta József	
2001	Magyar kereszt	forgatókönyv			
	Amrita Sher-Gil	forgatókönyv		Sára Sándor	
	Werckmeister harmóniák	játékfilm	forgatókönyvi konzultáns, színész	Tarr Béla	
	Hazám a városban	dokumentumfilm	rendező		
2002	Római álmom	forgatókönyv			
	Angyali agresszió	esszékötet		P.P. Pasolini	
	In loving memory	esszé		BBS	
	Versek egy elnémult klavírra	verseskötet	költő	Dukai Takách Judit	
2003	Ma könnyebb. Holnap messzebb	verseskötet	költő		
2005	„Barth hadapród, becsületszavamra, visszatér a nyár!”	verseskötet	költő		
	Morfium	forgatókönyv			
2007	Magyar extázis : egyszer hódolatteljes, elragadtatott, másszor melankolikus bolyongások Gyurkovics Tibor képtárában	előszó		Gyurkovics Tibor	
2008	Emlékek jövőidőben	verseskötet	költő		
	Un ancien long tango de l'Est	kétnyelvű verseskötet	költő		
2010	Latin lélegzet	verseskötet	költő		

	Boldogító, olykor el- eltévedő bolyongásom Kecskés András festőművész kiállításán	kiállításmegnyitó		Kecskés András	
	Redivivus	előadás		1848-1849	Collegium Hungaricum Berlin
2011	Emlék az ember	verseskötet	költő		

Publication on the theme of the dissertation

Magyarország és egy ifjú nemzedék a hatvanas-hetvenes évek fordulóján. =
<http://epika.web.elte.hu/doktor/publikaciok.html>

Az „együvé- nem- tartozás nemzedéke” és a lézengő hős. „avagy a hősök falnak támaszkodnak és legyintenek” = <http://epika.web.elte.hu/doktor/publikaciok.html>

Apátlan nemzedék, Egy város, egy fiú, és egy apa =
<http://epika.web.elte.hu/doktor/publikaciok.html>

Az Ady-hatás tényezői az ifjú szívekben. „Ifjú szívekben élek s mindig tovább” = *Kocsi-út az éjszakában*, ed., FÜZFA, Balázs, Savaria University Press, Szombathely, 2011, 344-356.

Rekonstrukciós kísérlet[ek], Adalékok a Dohány utcai Lakásszínházhoz = *Színház*, 2012, április, 32-37.

The selected bibliography

A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája, 1971-1975/2., Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 1989.

AGÁRDI Péter (szerk.), *A hetvenes évek magyar irodalmáról*, Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1979.

DERÉKY Pál, MÜLLNER András (szerk.), *Né/ma?*, *Tanulmányok a neoavantgárd köréből*, Ráció Kiadó, 2004.

DÉRCZY Péter (vál. és szerk.), *FASÍRT, avagy viták a „ fiatal irodalomról”*, JAK Füzetek I., Magvető Könyvkiadó, Bp., 1982.

GÁCS Anna, GELENCSÉR Gábor (szerk.), *Adaptációk, Film és irodalom egymásra hatása*, József Attila Kör – Kijárat, Bp., 2000.

GELENCSÉR Gábor (szerk.), *BBS 50 : A Balázs Béla Stúdió 50 éve*, Műcsarnok, Balázs Béla Stúdió, 2009.

GELENCSÉR Gábor, *A Titanic zenekara, Stílusok és irányzatok a hetvenes évek magyar filmművészetében*, Osiris Kiadó, Bp., 2002.

GINTLI Tibor (főszerk.), *Magyar Irodalom*, Akadémiai Kiadó, Bp., 2010.

GINTLI Tibor - SCHEIN Gábor, *Az irodalom rövid története*, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007.

GRENDÉL Lajos, *A magyar irodalom története, Magyar líra és epika a 20. században*, Kalligram, Pozsony, 2010.

GYÖRFFY Miklós, *A tizedik évtized*, Palatinus – Magyar Nemzeti Filmarchívum, 2001.

HEGYI Lóránd, *Új szenzibilitás, Egy művészeti szemléletváltás körvonalai*, Magvető Kiadó, Bp., 1983.

KOVÁCS András Bálint, *A film szerint a világ*, Palatinus, 2002.

KULCSÁR SZABÓ Ernő, *A magyar irodalom története 1945-1991*, Argumentum, Bp., 1993.

KULIN Ferenc (szerk.), *Fiatal magyar prózáirók 1965-1978*, Akadémiai Kiadó, Bp., 1980.

MARX József, *Szabó István : filmek és sorsok*, Vince Kiadó, Bp., 2002.

PETERNÁK Miklós (szerk.), *Végtelen kép: Bódy Gábor írásai*, Pesti Szalon Könyvkiadó, Bp., 1996.

PETERNÁK Miklós (szerk.), *F.I.L.M. : A magyar avantgarde film története és dokumentumai*, Képzőművészeti Kiadó, Bp., 1991.

RAINER M. János (szerk.), „*Hatvanas évek*” *Magyarországon*, 1956-os Intézet, Bp., 2004.

RÉVÉSZ Sándor, *Aczél és korunk*, Sík Kiadó Kft., Bp., 1997.

ROMSICS Ignác, *Magyarország története a XX. században*, Osiris, Bp., 2004.

SÜKÖSD Mihály (szerk.), *Üvöltés, Vallomások a beat nemzedékről*, Európa Könyvkiadó, 1967.

SZEGEDY-MASZÁK Mihály, VERES András (szerk.), *A magyar irodalom története 3., 1920-tól napjainkig*, Gondolat, Bp., 2007.

SZKÁROSI Endre, *Mi az, hogy avantgárd, Írások az avantgárd hagyománytörténetéből*, Magyar Műhely Kiadó, 2006.

Szociológiai Filmcsoportot! = BÍRÓ Yvette (szerk.), *Filmkultúra 1965–1973, Válogatás, Századvég*, Bp., 1991, 45.

VASY Géza (szerk.), *Fiatal magyar költők 1969–1978*, Akadémiai Kiadó, Bp., 1980.

VERES András (szerk.), *A hetvenes évek kultúrája. Tanácskozás a Fial Művészek Klubjában 1980. április 10–12.*, Balassi Kiadó, Bp., 2002.

ZALÁN Vince (szerk.), *Bódy Gábor, Egybegyűjtött filmművészeti írások*, Akadémiai Kiadó, Bp., 2006.

ZIMONYI Zoltán (szerk.), *Lillafüred 1969/Dokumentumok*, Széphalom Könyvműhely, Új Kilátó, 1995.

ZSUGÁN István, *Szubjektív magyar filmtörténet 1964-1994*, Osiris-Századvég, Bp., 1994.